

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

Nöbetçi Öğretmene Yönelik Öğrenci Algılarının Örtük Program Bağlamında İncelenmesi

Investigation of the Students' Views about Duty Teachers in terms of Hidden Curriculum

Ayşe ÖZER

Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Coskunayse44@hotmail.com
Orcid ID: 0000-0003-1032-4554

Süleyman Nihat ŞAD

Prof. Dr. İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü
nihad.sad@inonu.edu.tr
Orcid ID: 0000-0002-3169-2375

Öz: Bu çalışmada nöbetçi öğretmenlerin ortaokul ve lise öğrencileri tarafından nasıl algılandığının metaforlar yoluyla ortaya konulması ve bu algıların örtük program açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği çalışmada olgubilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın verileri amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik örnekleme yöntemine uygun olarak 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Malatya ili merkez ilçe belediye sınırları içerisinde yer alan üç ortaokul ve üç lisede öğrenim gören 286 öğrenciden toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden açık uçlu bir anket formu yardımıyla "Nöbetçi öğretmen ... benzer çünkü ..." cümlesindeki boşlukları tamamlamaları istenmiştir. Elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin nöbetçi öğretmene ilişkin algılarının örtük program bağlamında ele alındığı güven verme, görev bilinci ve çalışkanlık, yardımseverlik, öğretmene yönelik olumsuz tutum, rehberlik, bilgili olma, okul kurallarını öğrenme, özgürlüğün kısıtlanması, dıştan denetim, adil olma ve duyarsızlık olmak üzere toplam 11 temaya ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nöbetçi öğretmen, örtük program, metafor, ortaokul, lise.

Abstract: The aim of this study is to reveal how duty teachers are perceived by secondary and high school students through metaphors and to analyze the students' metaphors in terms of hidden curriculum. Phenomenology design was used in this qualitative research. The data was gathered from 286 students attending three secondary and three high schools located in the central district of Malatya province during the 2020-2021 school year. The participating students were chosen according to the typical sampling method. Using an open-ended survey form, participating students were asked to complete the blanks in the sentence of "Duty teachers are like... Because...". Gathered data was analyzed by utilizing content analysis. As a result of the analysis, the views of students about the duty teachers are discussed within the context of the hidden curriculum and 11 distinct themes were emerged: reassurance, sense of mission and hardworking, benevolence, negative attitude towards teacher, guidance, having wisdom, learning school rules, restriction of freedom, external control, being fair, and indifference.

Keywords: Duty teacher, Hidden curriculum, metaphor, secondary school, high school.

Geliş Tarihi:29.10.2022

Kabul Tarihi:12.03.2024

Yayın Tarihi:30.04.2024

Atıf: Özer, A. & Şad, S.N. (2024). Nöbetçi öğretmene yönelik öğrenci algılarının örtük program bağlamında incelenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 31-47. Doi: 10.33437/ksusbd.1196434

GİRİŞ

Eğitim-öğretim etkinliklerinin amacına ulaşması açısından kritik bir öge olan öğretmenlerin hem sınıf içi hem de sınıf dışı birtakım görevleri bulunmaktadır. Öğretmenin bilinen sınıf içi öğretimsel görevlerinin yanı sıra nöbetçi öğretmenlik görevi de bulunmaktadır. Öğretmenler bu görevleri kapsamında teneffüs ve öğle arası vakitlerinde okuldaki farklı alanlarda öğrencileri gözlemlemek, eğitim-öğretimi olumsuz etkileyecek sorunların yaşanmaması için gerekli önlemlerin alınmasına katkıda bulunmak, ortaya çıkan sorunlara anında ve doğru bir şekilde müdahale etmek durumundadırlar. Bu açıdan bakıldığında eğitim öğretim faaliyetlerinin planlanan şekilde sürdürülebilmesi için öğretmenlere sadece ders saatlerinde ve sınıf içinde değil; aynı zamanda koridorlarda, kantinlerde ve okul bahçesinde de ihtiyaç vardır. Öğretmenlerin aynı okul günü içerisinde eğitim-öğretime ilişkin oldukça yorucu ve stresli rollerinin yanında nöbet görevlerinin de olması, bazı durumlarda öğretmenler ile öğrenciler arasında çatışma ve anlaşmazlıkların yaşanmasına neden olabilmektedir. Hatta bazı örneklerde bu durum, ders dışındaki rolleri nedeniyle öğretmenlerin ders içerisinde de sorun yaşamalarına neden olabilmektedir. Örneğin nöbet görevi nedeniyle ders aralarında dinlenme olanağı bulamayan bir öğretmen, sınıftaki eğitim-öğretim etkinliklerini yeterince etkili yönetemeyebilir. Benzer şekilde nöbetçi öğretmenlik rolünü ders içerisinde de sürdürme isteği nedeniyle öğrencilere karşı daha katı ve anlayışsız davranarak öğrencilerle olumsuz iletişim de kurabilir. Eğitim-öğretim üzerindeki bu etkileri nedeniyle nöbetçi öğretmenlik görevinin öğrencilerin gözünde ne tür bir anlam ifade ettiğinin belirlenmesi bu çalışma açısından önemli görülmüştür. Ancak ilgili alan yazın incelendiğinde konu ile ilgili çalışmaların çoğunda (Ayyıldız, 2015; Kıral ve Kepenekci, 2018; Turhan ve Turan, 2012) nöbetçi öğretmenlik görevinin sadece okul güvenliği açısından incelendiği belirlenmiştir. Ayrıca yapılan alan yazın taramasında nöbetçi öğretmenliğin öğrenciler tarafından nasıl algılandığına ve nöbetçi öğretmenlerin ne tür örtük öğrenmelere sebep olduğuna dair bir araştırma rastlanamamıştır. Bu bağlamda, yapılan bu araştırma ile öğrencilerin nöbetçi öğretmene ilişkin duygu ve düşüncelerinin metaforlar yoluyla açığa çıkarılması ve bu metaforlara ilişkin ayrıntılar incelenerek nöbetçi öğretmenin öğrencilerde oluşturabileceği olası örtük öğrenmelerin incelenmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla nöbetçi öğretmenlik olgusunu örtük program çerçevesinde ele alan bu araştırmanın, alan yazındaki önemli bir boşluğu nispeten gidereceği düşünülmektedir.

Nöbetçi Öğretmenlik

Milli Eğitim Temel Kanunu'nda öğretmenlik "devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği" olarak tanımlanmıştır (MEB, 1973, s. 5109). Eğitim sisteminin amaçlarının gerçekleştirilmesi açısından kritik bir role sahip olan öğretmenlerin hem sınıf içinde hem de sınıf dışında pek çok sorumluluğu bulunmaktadır. Bu rol ve görevler arasında öğretimi planlama, öğrenci motivasyonunu artırma, sınıftaki eğitime liderlik etme, istenmeyen davranışları yönetme, derse katılımı sağlama, öğretimi ölçme ve değerlendirme, veli katılımını sağlama, meslektaşlarla iş birliği yapma yer almaktadır. Öğretmenin eğitim-öğretime ilişkin yukarıda bahsedilen görevlerinin yanı sıra bir de nöbetçi öğretmenlik görevi bulunmaktadır. Nöbetçi öğretmenler, okul başlamadan önce, okul bitiminden sonra, teneffüslerde ve öğlen aralarında öğrenci davranışlarını gözlemleyerek okul ortamında düzenin sağlanmasına yardımcı olurlar.

Öğretmenlerin nöbet görevi, okuldaki eğitim-öğretim faaliyetleri başlamadan yarım saat önce başlar ve son ders saatinin bitiminden yarım saat sonra sona erer, ancak bu süre zorunlu hallerde öğretmenler kurulu kararı ile 15 dakikaya kadar kısaltılabilir (MEB, 2014). Sınıfta eğitim-öğretim görevini tamamlayan bir öğretmen, nöbetçi öğretmen olması durumunda, teneffüs saatlerinde veya tam gün eğitim veren okullarda öğlen arasında; okul bahçesinde, koridorlarda, sınıflarda ve okulun diğer yerlerinde öğrencileri gözlemekten sorumludur (MEB, 1992). Ders saatleri dışında okulun farklı alanlarında öğrencilerin yaşadığı kazalar ya da öğrenciler arasında vuku bulan kavgalar gibi teneffüs süresinde yaşanan olaylarla ilgilenmesi gereken ilk kişi, olayın yaşandığı yerde görevli olan nöbetçi öğretmendir.

İlgili literatür incelendiğinde öğretmenlerin nöbet görevleri ile ilgili çok sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir. Ancak yapılan çalışmaların çoğunda nöbet görevi okul güvenliği açısından ele alınmıştır (Arslan, 2018; Ayyıldız ve Akın, 2016; Delice ve Arslan, 2018; Gömleksiz ve diğ., 2008; Karakütük, Özbal

ve Sağlam, 2017; Kıral ve Kepenekci, 2018; Özbilen ve Günay, 2017; Sabancı, 2016). Nöbetçi öğretmenlerle ilgili çalışmaların bazılarında ise öğretmenlerin nöbet günlerinde yaşadıkları psikolojik ya da fiziksel yorgunluk ele alınmıştır (Ayyıldız, 2015; Gündoğdu, Saracaloğlu, Altın ve Üstündağ, 2015; Günay ve Özbilen, 2014). Öğrencilerin okul içerisinde birbirlerinden sonra en fazla etkileşimde buldukları kişilerin öğretmenler olduğu göz önünde bulundurulduğunda (Şad ve Demir, 2019), nöbet görevinin öğretmen-öğrenci ilişkileri açısından önemli sonuçları olabilmektedir. Öğrencilerin sınıf içinde ve dışında öğretmenleriyle etkileşimleri sonucunda örtük program bağlamında ele alınabilecek çok sayıda olumlu ya da olumsuz davranış ortaya çıkabilmektedir.

Örtük Program Açısından Nöbetçi Öğretmenlik

Örtük program resmi program kapsamında planlanmadığı halde öğrenilen, okul içi ya da okul dışı ortamların bazı öğrenme çıktılarında ya da yan ürünlerinden oluşur. Öğrenilen bu davranışlar bazen oldukça önemli ve değerli olabileceği gibi önemsiz ve değersiz de olabilir (Martin, 1976). Tezcan (2003) örtük programın ya da diğer bir deyişle gizli programın özellikle sosyolojik yönünün baskın olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin tenefüs esnasında gerek arkadaşları ile gerekse öğretmenleri ile sosyalleşmeye devam ettikleri düşünüldüğünde nöbetçi öğretmenlerle olan etkileşimlerinin içeriği ve bu süreçlerin öğrencide oluşturabileceği örtük öğrenmeler önem kazanmaktadır. Öğrenciler sınıf içerisinde olduğu gibi sınıf dışında da okulun kendine özgü sosyal ve örgütsel özellikleri aracılığıyla farklı şeyler öğrenirler (Dreeben, 1976). Bu durumdan yola çıkılarak öğrencilerin nöbetçi öğretmene yönelik bazı örtük öğrenmeler edinebileceğine dair çıkarım yapılabilir. Mesela, nöbetçi öğretmenin görevi sırasında koridorlarda gezerken yerde gördüğü çöpü yerden alıp çöpe atması, öğrencilerin yere çöp atma davranışının doğru bir davranış olmadığını örtük olarak öğrenmesine yol açabilir. Okulda kavga eden öğrencilerin nöbetçi öğretmen tarafından ayrıldığına ve uyarıldığına tanık olan bir öğrenci, kavga etmenin doğru bir davranış olmadığını örtük program kapsamında öğrenebilir. Kaza sonucu yere düşen bir öğrenci nöbetçi öğretmenin kendisine yardım etmesi durumunda, başka bir arkadaşı da yere düştüğünde nöbetçi öğretmeni model aldığı için arkadaşına yardımcı olmak isteyebilir. Benzer şekilde nöbetçi öğretmenin görevini sürekli titizlikle yerine getirdiğine tanık olan bir öğrenci, yaptığı bu gözlem neticesinde kendisine verilen sorumlulukları da yerine getirirken titiz olmaya gayret gösterebilir.

Öğretmenler nöbetçi öğretmenlik görevini yerine getirirken öğrencilerde yeni öğrenmelere yol açabilirler. Bu durum Sosyal Öğrenme Kuramı ile açıklanabilir. Bandura (1977) kişilerin belli tutum ve inanç gibi bilişsel unsurları öğrenirken gözlem ve modellemeden faydalandıklarını dile getirmiştir. Doğal koşullar altında insanlar başkaları tarafından yapıldığını görmedikleri davranışları, nadiren öğrenirler (Bandura, 1977). İyi bir model, yönlendirme yapılmamış eylemlerin sonuçlarından çok daha iyi bir öğretmendir (Bandura, 1971). İyi bir model olması beklenen öğretmenlerin nöbetçi öğretmenlik sürecinde de bu rolü devam ettirmeleri gerekmektedir. Çünkü öğrenciler nöbetçi öğretmenlerin davranışlarını örtük olarak öğrenebilirler.

Alan yazın incelendiğinde örtük öğrenmelerin okulun her alanında gerçekleşebileceği gözlenmiştir (Demir, 2013; Serhatlıoğlu, 2012; Türedi, 2008). Bu durumda nöbetçi öğretmenlerin görevlerini yaptıkları esnada; öğrencilerin örtük program kapsamında birçok bilgi, tutum ve davranış edindikleri söylenebilir. Bu yaşantılar neticesinde öğrencilerin öğretmenlerden bazı mesleki özellikler ya da kişilik özellikleri (çalışkanlık, dürüstlük, güvenilirlik, vatanseverlik, çocuk sevgisi vb. ya da tembellik, duyarsızlık, saldırganlık, adaletsizlik vb.) öğrenebilecekleri gibi, aynı zamanda öğretmenlerin bu olumlu ya da olumsuz özelliklerini kendilerine örnek alarak istedik ya da istenmedik tutum ve davranışlar geliştirebilecekleri ifade edilebilir. Öğrencilerle nöbetçi öğretmenlerin arasındaki etkileşimin örtük program açısından oldukça önemli olmasına rağmen, yapılan alan yazın taramasında nöbetçi öğretmenlerin öğrencilerde oluşturabileceği örtük öğrenmelerle ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu çalışma ile öğrencilerin nöbetçi öğretmene ilişkin algılarını ortaya çıkararak, bu algıların örtük program açısından ne anlam ifade edebileceğini keşfetmek amaçlanmıştır. Nöbet görevi esnasında öğretmenlerin sergiledikleri tutum ve davranışların öğrenciler tarafından nasıl algılandığının ortaya konulması ve öğrencilerde oluşturduğu örtük öğrenmelerin keşfedilmesi bu açıdan önemli görülmüştür.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı ortaokul ve lise öğrencilerinin nöbetçi öğretmene yönelik algılarının metaforlar aracılığıyla ortaya konulması ve bu algılarının örtük program açısından ne anlam ifade ettiğinin incelenmesidir. Araştırma amacı doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Ortaokul ve lise öğrencilerinin nöbetçi öğretmenler ile ilgili oluşturduğu metaforlar nelerdir?

2. Ortaokul ve lise öğrencilerinin nöbetçi öğretmenler ile ilgili oluşturduğu metaforların gerekçeleri örtük program açısından ne anlama gelmektedir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Ortaokul ve lise öğrencilerinin nöbetçi öğretmenlere ilişkin algılarını metaforlar üzerinden belirlemeyi ve bu algıları örtük program bağlamında incelemeyi amaçlayan bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenoloji) desenine başvurulmuştur. Olgubilim çalışmaları insanların olaylara ve olgulara ilişkin deneyimlerinin nasıl anlamlandırıldığı ve zihinlerine nasıl aktarıldığını inceler (Patton, 2002). Bu amaçla nitel araştırmalarda metaforlardan faydalanılmaktadır. Metaforlar kullanılarak açıklanması istenen kavramlara ilişkin özellikler daha somut bir şekilde ifade edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Saban (2004) da okul, öğrenme ve öğretme gibi kavramlara ilişkin algıların ortaya çıkarılmasında kullanılan güçlü araçlardan birinin metaforlar olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda bu araştırmada ortaokul ve lise öğrencilerinin “nöbetçi öğretmen olgusu”na ilişkin deneyimlerinin ve algılarının kullandıkları metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarılması düşünülmüştür. Bu araştırma ile öğretmenin üstlendiği nöbetçi öğretmenlik görevinin öğrenciler tarafından nasıl algılandığı ve örtük program açısından bu algıların anlamlarının yorumlanması amaçlanmıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları 2020-2021 eğitim-öğretim yılı Malatya iline bağlı merkez ilçelerdeki üç ortaokul ve üç Anadolu Lisesi olmak üzere toplam altı devlet okulunda öğrenim gören 286 öğrenciden oluşmaktadır. Uygulamanın yapılacağı okul ve sınıflar amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Patton’a göre (2014) tipik durum örneklemesinin amacı tüm katılımcıların deneyimleri konusunda genellemeler yapmak değil, çalışılan konu hakkındaki deneyimlere yabancı olan kişilere bu deneyimler hakkında neyin tipik olduğunu göstermektir. Bu araştırmada da Milli Eğitim Müdürlüğü yetkililerinden görüş alınmak suretiyle sosyo-ekonomik düzey, öğrenci ve öğretmen sayıları, öğrencilerin merkezi sınavlardaki akademik başarı gibi özellikler açısından il genelinde ortalama özelliklere sahip üç ortaokul ve üç Anadolu Lisesi örnekleme dahil edilmiştir. Katılımcı bilgilerinin gizli tutulması amacıyla okul isimlerine araştırmada yer verilmemiştir. Tablo 1’de katılımcılara ilişkin demografik bilgiler bulunmaktadır.

Tablo 1. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler

Değişken	N	%
Cinsiyet		
Kız	181	63,3
Erkek	105	36,7
Toplam	286	100
Sınıf	N	%
5. Sınıf	25	8,7
6. Sınıf	45	15,7
7. Sınıf	64	22,4
8. Sınıf	33	11,5
9. Sınıf	41	14,3

10. Sınıf	32	11,2
11. Sınıf	22	7,7
12. Sınıf	24	8,4
Toplam	286	100

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak yarı- yapılandırılmış açık uçlu soruların yer aldığı bir anket formu kullanılmıştır. Veri toplama aracında öncelikle katılımcıların öğrenim gördükleri okullarını, cinsiyetlerini ve sınıf düzeylerini belirtmeleri istenmiştir. Ardından nöbetçi öğretmene ilişkin algılarını öğrenmek amacıyla öğrencilerden 'Nöbetçi Öğretmeni benzetiyorum. Çünkü.....' ifadesindeki boşlukları doldurmaları istenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2005) nitel veri toplama sürecinde bir ya da birkaç açık uçlu soru aracılığıyla katılımcılardan araştırılan konuyla ilgili çok zengin mesajlara ulaşılabileceğini ifade etmişlerdir.

Veri Toplama Süreci

Veriler, 2020-2021 eğitim öğretim yılı Malatya ili merkez ilçesine bağlı üç ortaokulda ve üç Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören toplam 286 öğrenciden toplanmıştır. Veriler toplanmadan önce araştırmanın yürütülebilmesi için Malatya Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli yasal izinler ve Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu raporu alınmıştır. Ayrıca Veli Onam Formu ile öğrencilerin anketi cevaplama için velilerden izin alınmıştır. Veriler ücretsiz online bir platform aracılığıyla öğrencilerden toplanmıştır. Anket formunun doldurulma süreci Covid- 19 sebebiyle eğitim öğretime ara verilen döneme denk geldiği için ilgili okullarda görev yapan öğretmenler ile iletişime geçilmiştir. Öğretmenlerden anket formunun linkini öğrencilere ulaşturmaları, öğrencilerden ise gönüllülük esasına göre formu doldurmaları istenmiştir. Formda öğrencilere metafor kavramının ne olduğu izah edilmiş ve metafor kavramına ilişkin örnekler verilmiştir. Açıklamaları okuyan öğrencilerden nöbetçi öğretmenlere ilişkin metaforlar geliştirerek yürütülmekte olan çalışmaya katkıda bulunmaları istenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri toplandıktan sonra elde edilen verilerin analizi için içerik analizi yöntemine başvurulmuştur. İçerik analizi "metinlerin ya da transkriptlerin içerisinde gizli kalmış anlamların veya orada verilmek istenen mesajların, belli bir sistematik izlenerek kavramlar ve kategoriler şeklinde ortaya konarak bu kavram ve kategorilerin nicel ve nitel olarak analiz edilmesidir" (Güler, Halıcıoğlu, Taşgın, 2015, s. 331). İçerik analizinde söylemin açıkça görünen içeriği yerine, gömülü olan içeriğini ortaya çıkarmaya odaklanılır (Bilgin, 2006). İçerik analizini kullanmanın asıl amacı, elde edilen verileri açıklayabilecek ilişkilere ve kavramlara ulaşabilmektir. Bunu gerçekleştirebilmek için elde edilen veriler önce kavramsallaştırılır, ardından, veriler ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir şekilde düzenlenip veriyi açıklayan temalar saptanır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmacılar, belli kavram ya da kelimelerin varlığını, anlamlarını ve ilişkilerini belirleyip analiz ederek verilmek istenen mesaja ilişkin çıkarımlarda bulunurlar (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010). Bu çalışmada da katılımcılardan elde edilen metaforların gerekçeleri incelenmiş ve bu gerekçeler örtük program ile ilişkilendirilmiştir.

Öğrencilerden toplanan veriler üzerinde yapılan incelemelerde eksik yanıtlandığı ya da verilen yanıtların anlam ifade etmediği görülen sekiz anket veri analizine dahil edilmemiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin görüşleri aktarılırken öğrencilere 1'den 286'ya kadar sayılar verilmiştir. Analiz sürecinde veriler öncelikle bilgisayar ortamına ve ardından da Nvivo nitel analiz programına aktarılmıştır. Araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda öğrencilerin nöbetçi öğretmenlere dair oluşturdukları olumlu ve olumsuz metaforlar listelenerek frekansları hesaplanmıştır. Bir sonraki aşamada, örtük programın özellikleri dikkate alınarak öğrencilerin nöbetçi öğretmenlerle yaşadıkları deneyimlerin ne tür örtük öğrenmelere yol açtığı keşfedilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, kategorilerin anlam bütünlüğü içinde sunulması adına ilk kodlama döngüsü esnasında bir 'Kod Defteri' oluşturulmuştur. Kod defterinde kodların adı, açıklaması, dahil edilme kriterleri belirlenmiş ve kodlarla

ilgili örnek ifadeler katılımcıların gerekçelerinden seçilerek belirlenmiştir. Bu aşamadan sonra oluşturulan kod defteri kullanılarak ikinci kodlama döngüsüne geçilmiş ve ilk kodlama döngüsündeki analizler revize edilmiştir.

Analizlerin inandırıcılığını ve tutarlılığını artırmak amacıyla uzman incelemesi ve tutarlılık incelemesi yöntemlerinden faydalanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu amaçla bir alan uzmanı, oluşturulan araştırma soruları ile anketten elde edilen cevaplar arasındaki tutarlılığı, veri setiyle ilk kodlama döngüsü sonunda oluşturulan kod defterindeki aday kodlar/temalar arasındaki tutarlılığı ve ikinci kodlama döngüsü sonucunda oluşan temalar ve içeriğin tutarlılığını ve temaların kendi aralarındaki binişiklik ve bitişiklik düzeyini, temalarla araştırma soruları ve araştırmanın kuramsal temeli arasındaki uyumu inceleyerek gerekli düzeltmeleri yapmıştır. Ayrıca aktarılabilirlik özelliğini artırmak amacıyla ayrıntılı betimleme yaklaşımı gereği araştırma raporlaştırılırken veri analiz süreci ayrıntılı olarak açıklanmış, katılımcı görüşleri doğrudan alıntılarla aktarılmış ve alıntılara ekleme yapılmamıştır.

BULGULAR

Öğrencilerinin Nöbetçi Öğretmene İlişkin Oluşturduğu Metaforlar

Ortaokul ve lise öğrencilerinin nöbetçi öğretmenlere ilişkin oluşturduğu metaforların neler olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlayan birinci alt probleme yönelik yapılan incelemede olumlu ve olumsuz metaforlar olmak üzere iki kategori oluşturulmuştur.

Olumlu Metaforlar

Öğrencilerin nöbetçi öğretmenlerle ilgili oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde 249 kez tekrarlanan toplam 99 metaforun olumlu metafor kategorisi altında ele alınması uygun görülmüştür. Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin nöbetçi öğretmenler için güvenlik (f=23), polis (f=21), bekçi, gece bekçisi, gece muhafızı, emanet bekçisi (f=19), anne-baba, aile, ebeveyn, veli (f=13), asker (f=11), koruyucu, bodyguard ve kahraman, Örümcek Adam, Batman, Süpermen (f=10), kitap ve gardiyan (f=7), gözlemci/gözetmen (f=6), cankurtaran, kamera ve yardımcı (f=5), yönetici, CEO ve doktor (f=4), dost, robot, ilk destek/ ilk yardım, danışman, melek, dedektif ve ağaç (f=3), hakim, çoban, arı, radar, direk, internet, alim insan, iyi insan, rehberlik öğretmeni, karınca, günlük rehber ve arkadaş (f= 2), ayaklı yardım makinası, kule muhafızı, ilgili, bakan, okul müdürü, balık, köpek, kurtarıcı, şefkatli el, atmaca, aslan, kumbara, antrenör, zeki insan, sabır anahtarı, yorulan çiftçi, saat, bakıcı, yan karakter, kural, sıkıntı bombası, iyilik perisi, gül, denetmen, karanlıktaki mum ışığı, hakem, K9, zamanlayıcı, Şirin Baba, zabıta, güvenli ev, tamamlayıcı, abla, zırh, umut, gözlemci kuş, acil tıp teknisyeni, sokak lambası, kurulu saat, gece, yardımsever, Güneş, ahlak kuralları, deniz feneri, dinleyen biri, çalar saat, bilgi dolu torba, testlerin cevap anahtarı, arabulucu, arama motoru, okulun sağ kolu, umut ışığı, akbaba ve dayak yemiş biri (f=1) şeklinde metaforlar kullandıkları görülmüştür. Öğrenciler tarafından kullanılan olumlu metaforlara ilişkin bazı katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

K. 29- “Nöbetçi öğretmen anne babaya benzer. Çünkü herşeyimizle onlar ilgileniyorlar.” (Ortaokul, 7. Sınıf, Erkek)

K. 51- “Nöbetçi öğretmen güvenliğe benzer. Çünkü Herkesi koridorda ve ya bahçede yaşanabilecek kötü durumlardan korur.” (Ortaokul, 7. Sınıf, Erkek)

K. 66- “Nöbetçi öğretmen polise benzer. Çünkü Herkesi tenefüslerde korur.” (Ortaokul, 7. Sınıf, Erkek)

K. 92- “Nöbetçi öğretmen kahramana benzer. Çünkü Sıkıntılı ve çözülemeyecek sorunlarda hemen yetişen kişidir.” (Ortaokul, 5. Sınıf, Kız)

K. 163- “Nöbetçi öğretmen gardiyana benzer. Çünkü Düzeni sağlar.” (Lise, 12. Sınıf, Erkek)

K. 225- “Nöbetçi öğretmen arıya benzer. Çünkü Durmadan çalışır.” (Lise, 10. Sınıf, Erkek)

K. 229- “Nöbetçi öğretmen Ayaklı kameraya benzer. Çünkü Hareket halinde gözlem yapar.” (Lise, 12. Sınıf, Kız)

Olumsuz Metaforlar

Öğrencilerin nöbetçi öğretmenlerle ilgili oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde 40 kez tekrarlanan toplam 31 metaforun olumsuz metafor başlığı altında ele alınması uygun görülmüştür. Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin nöbetçi öğretmeni nitelendirmek için gardiyan (f=5), bekçi (f=3), canavar, tilki ve korkuluk, (f=2), zabıta, anne, kamera, çınar, kaplan, düdük, çoban, azarlayan biri, denetçi, b*k, süzülen şahin, hoparlör, pazartesi sabahı çalan alarm, tarak, kurt, boksör, trafik polisi, hırsız, kaktüs, Gargamel, Mahmut Hoca, vaktinde ötmeyen horoz, hiçbir şey, hakim, patlamaya hazır bir yanardağ ve dedektif (f=1) metaforlarını kullandıkları görülmüştür. Öğrencilerin oluşturdukları olumsuz metaforlardan bazıları aşağıda sunulmuştur:

K. 8- “Nöbetçi öğretmen canavara benzer. Çünkü Sürekli bağıır.” (Ortaokul, 7. Sınıf, Erkek)

K. 56- “Nöbetçi öğretmen hapisanedeki gardiyanlara benzer ÇÜNKÜ Herşeye karışıyorlar topumuzu alıyorlar koşmamızı engelliyorlar.” (Ortaokul, 7. Sınıf, Erkek)

K. 116- “Nöbetçi öğretmen hoparlöre benzer. Çünkü sürekli bağııyorlar.” (Ortaokul, 6. Sınıf, Kız)

K. 181- “Nöbetçi öğretmen kaktüse benzer, ÇÜNKÜ Sadece görevi zil çalana kadardır ve çoğunlukla olaylara müdahil olmaz.” (Lise, 10. Sınıf, Erkek)

K. 226- “Nöbetçi öğretmen kimi zaman vaktinde ötmeyen horoza Öğrenci hatalarını bazen görür bazen görmezden gelir görse de gerekli işlemi uygulamaz (her öğretmen için değil bir takım öğretmenler için geçerli bir ifadedir)” (Lise, 11. Sınıf, Erkek)

Öğrenciler tarafından nöbetçi öğretmene ilişkin oluşturulan metaforlar analiz edilince ortaya çıkan olumlu (n=99) ve olumsuz (n=31) metaforlar karşılaştırıldığında öğrencilerin nöbetçi öğretmenler için daha çok olumlu metaforları kullandığı belirlenmiştir. Olumlu ve olumsuz metaforların tekrarlanma sıklığı göz önünde bulundurulduğunda ise benzer biçimde olumlu metaforların (f=249) olumsuz metaforlara (f=40) göre daha sıklıkla kullanıldığı belirlenmiştir. Oluşturulan olumlu metaforların fazla olmasının sebebi öğrencilerin nöbetçi öğretmenle ilgili olumlu yaşantılarının çeşitlilik göstermesine bağlı olabilir.

Nöbetçi öğretmenlere ilişkin algıların örtük program açısından anlamı

Ortaokul ve lise öğrencilerinin nöbetçi öğretmenlerle ilgili oluşturduğu metaforların gerekçelerinin örtük program açısından incelenmesi sonucunda 11 farklı temaya ulaşılmıştır. Bu temalar güven verme, görev bilinci ve çalışkanlık, yardımseverlik, öğretmene yönelik olumsuz tutum, rehberlik, bilgili olma, okul kurallarını öğrenme, özgürlüğün kısıtlanması, dıştan denetim, adil olma ve duyarsızlık temalarıdır. Tablo 2’de; oluşturulan temaların isimleri, kodlanma yoğunluğuna ilişkin frekans değerleri gösterilmiştir:

Tablo 2. Öğrencilerin nöbetçi öğretmene ilişkin metaforlarının gerekçelerinin örtük program açısından analizi sonucunda ortaya çıkan temalar

Temalar	f
Güven Verme	124
Görev Bilinci ve Çalışkanlık	102
Yardımseverlik	52
Öğretmene Yönelik Olumsuz Tutum	33
Rehberlik	23
Bilgili Olma	16
Okul Kurallarını Öğrenme	14
Özgürlüğün Kısıtlanması	14
Dıştan Denetim	8
Adil Olma	6
Duyarsızlık	5

Tablo 2’deki temalar incelendiğinde güven verme, görev bilinci ve çalışkanlık, yardımseverlik, rehberlik, bilgili olma, okul kurallarını öğrenme ve adil olma temalarının nöbetçi öğretmenlik olgusunun

öğrencilerde oluşturduğu çağrışımlar açısından olumlu olarak nitelendirilebilecek temalar olduğu görülmüştür. Diğer taraftan nöbetçi öğretmenle ilgili öğrenci algılarının analizi sonucu ortaya çıkan temalardan öğretmene yönelik olumsuz tutum, özgürlüğün kısıtlanması, dıştan denetim ve duyarsızlık temalarının olumsuz öğrenmeler içerdiği tespit edilmiştir. Örtük program kapsamında değerlendirilen temalara ilişkin bulgular aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir.

Güven Verme

Öğrenciler tarafından yazılan metaforların gerekçeleri incelendiğinde 124 katılımcının verdikleri cevaplar “Güven Verme” teması kapsamında değerlendirilmiştir. Öğrencilerin birçoğu nöbetçi öğretmenlerin varlığının ve otoritesinin teneffüslerde yaşanabilecek sorunların önüne geçtiğini ya da yaşanan sorunlarda kendilerini güvende hissetmelerini sağladığını düşünmektedir. Öğrenciler ürettikleri metaforların gerekçelerinde özellikle bir çatışma, kavga, münakaşa, kaza, yaralanma, hırsızlık vb. tehdit ve tehlikelerde nöbetçi öğretmenin müdahalesini olumlu bir özellik olarak sunmuştur. Bu açıdan bakıldığında nöbetçi öğretmenin varlığının ve otoritesinin teneffüsler sırasında da öğrencilerin kendilerini güvende hissetmelerini sağladığı anlaşılmaktadır. Bu yönüyle öğretmenin varlığının ya da otoritesinin sadece sınıf içerisinde değil aynı zamanda okuldaki diğer alanlarda da öğrencilerin güvenliğinin bir teminatı olduğunun örtük bir şekilde öğrenildiği söylenebilir. Katılımcıların kullandıkları ifadelerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir:

K. 7- “Nöbetçi öğretmen bekçiye benzer. Çünkü Nöbetçi öğretmen sabah olsun öğle ve ya ikinci her zaman çocukları gözetler onlara birşey olmasın koşupta düşmesin diyendir. Aynı bekçi gibidir oda sabah olsun veya akşam olsun hiç farketmez.” (Ortaokul, 7. Sınıf, Erkek)

K. 78- “Nöbetçi öğretmen kahramana benzer. Çünkü Nöbetçi öğretmen öğrenciler canını yakmasını kayıp düşüp canları acımasın diye uğraşır ve bence bu fedakarlıkta kahramanlıkdan farksızdır.” (Ortaokul, 5. Sınıf, Kız)

K. 101- “Nöbetçi öğretmen güvenliğimiz, dostumuz, bizi gözetendir. Çünkü Ailem beni güven içinde okula gönderiyor. Okulda geçirdiğim süre boyunca onlar hep yanımızda en dar anımızda, düşüp kaldığımızda elimizi tutan, yaramızı saran, iyiki var dediklerimiz.” (Ortaokul, 5. Sınıf, Kız)

K.121- “Nöbetçi öğretmen vatani koruyan askere benzer. Çünkü Onlar nöbet esnasında bizleri ve okula girip çıkanları gözetir ve bize zarar gelmesini engeller.” (Ortaokul, 6. Sınıf, Erkek)

Görev Bilinci ve Çalışkanlık

Öğrencilerin yazdıkları metaforların gerekçelerine bakıldığında 102 gerekçenin ‘Görev bilinci ve Çalışkanlık’ teması altında kodlandığı görülmüştür. Bazı öğrenciler, nöbetçi öğretmenlerin nöbet görevinin gerektirdiği sorumlulukları yerine getirdikleri ve bu şekilde düzeni sağladıklarını vurgulamaktadırlar. Nöbetçi öğretmenlerin nöbet esnasında öğrencileri kontrol etmek ve gözetlemek, düzeni sağlamak gibi görevlerini özveriyle, dikkatle ve titizlikle yaptıklarına ilişkin bu algının öğrencilerde örtük olarak öğretmenlerin görev bilincine sahip çalışkan insanlar olduğunu düşünmelerine yol açtığı söylenebilir. Ayıca nöbetçi öğretmenlerin bu özelliğinin öğrencilere örnek olabileceği ve öğrencilerin örtük olarak görev bilinci ve çalışkanlık davranışını kazanmalarını sağlayabileceği söylenebilir.

K. 28- “Nöbetçi öğretmen arıya benzer. Çünkü Çok çalışır arı gibi. (Ortaokul, 7. Sınıf, Erkek)

K. 90- “Nöbetçi öğretmen Bakana benzer. Çünkü Kendi bulunduğu yerdeki sorumluluğu alır ve ona göre işini yapar. (Ortaokul, 8. Sınıf, Erkek)

K. 199- “Nöbetçi öğretmen karıncaya benzer. Çünkü Çok çalışır.” (Lise, 10. Sınıf, Kız)

K. 266- “Nöbetçi öğretmen çalar saate benzer. Çünkü Çalar saatleri hep kurarız. Hiçbir zaman işine itiraz etmeden zamanı geldiğinde çalar. Nöbetçi öğretmenler de öyledir. İşlerine asla itiraz etmeyip her dakika görevlerine hazırlardır.” (Ortaokul, 8. Sınıf, Kız).

Yardıms severlik

Öğrenciler tarafından yazılan metaforların gerekçeleri incelendiğinde 52 katılımcının verdikleri cevaplar “Yardıms severlik” teması kapsamında değerlendirilmiştir. Öğrenciler bir kaza, yaralanma, çatışma, kavga, münakaşa durumunda ya da bir öğretmene ihtiyaç duydukları anlarda öğretmenin kızmadan, sorgulamadan şefkatle kendilerine yardım ettiğini ifade etmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında, öğrencilerin nöbetçi öğretmeni insani açıdan ne zaman ihtiyaç duyulsa yardım eli uzatan, sorunlara kayıtsız kalmayan yardıms sever bir kişi olarak algıladıkları anlaşılmaktadır. Nöbetçi öğretmenlerin bu tür davranışlarının öğrencilerde örtük olarak öğretmenlerin yardıms sever insanlar olduğunu öğrenmelerini sağladığı ve nöbetçi öğretmenin bu insani yaklaşımının öğrencilere model olduğu, onların örtük olarak yardıms severlik davranışını kazanmalarını sağlayabileceği söylenebilir. Katılımcılardan alınan örneklerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

K. 17- “Nöbetçi öğretmen sorun yaşadığında şefkatli ele benzer. Çünkü bana ve arkadaşlarıma yardım eder sorun giderir.” (Ortaokul, 7. Sınıf, Kız)

K. 55- “Nöbetçi öğretmen ilk yardıma benzer. Çünkü Koridorda dolaştığından dolayı öğrenciye bir sey olursa hemen yardım etmek için koşar.” (Ortaokul, 7. Sınıf, Kız)

K. 80- “Nöbetçi öğretmen süper kahramanlara benzer. Çünkü Her an öğrencinin yanındadırlar onlara yardım ederler.” (Ortaokul, 5. Sınıf, Kız)

Öğretmene Yönelik Olumsuz Tutum

Öğrenciler tarafından yazılan metaforların gerekçeleri incelendiğinde 33 katılımcının verdikleri cevaplar “Öğretmene Yönelik Olumsuz Tutum” teması altında kodlanmıştır. Bu temaya ilişkin öğrenci yanıtları incelendiğinde, bazı öğrencilerin nöbetçi öğretmenin varlığından bile rahatsızlık duyduğu, nöbetçi öğretmenin bazen gereksizce öğrencilere kızdığı veya bağırdığı, hatta nöbetçi öğretmenlerin olmamasını tercih ettiklerini dile getirdikleri görülmüştür. Bu ifadelerden hareketle bazı öğrencilerin deneyimlerinin nöbetçi öğretmenlere yönelik olumsuz tutum geliştirmelerine neden olduğu ortaya çıkmaktadır. Öğretmenler ve öğrenciler arasındaki iletişim kopukluklarını da ortaya koyan bu metaforlardan hareketle, nöbetçi öğretmenlerin öğrencilere karşı sergiledikleri olumsuz tutum ve davranışların öğrencilerin öğretmenlere karşı örtük olarak olumsuz tutumlar geliştirmesine neden olduğu söylenebilir. Bu temaya ilişkin bazı katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

K. 82- “Nöbetçi öğretmen b*ka benzer. Çünkü Kötü pislik lanet maaşını alamadığı için sinirini bizden çıkartan bir pislik ve bir iblistir 😡😡😡.” (Ortaokul, 5. Sınıf, Erkek)

K.149- “Nöbetçi öğretmen Canavara benzer. Çünkü Sadece bağırır çağırır ve vicdansızdır.” (Lise, 12. Sınıf, Kız)

K. 242- “Nöbetçi öğretmen hiçbirşeye benzer. Çünkü Gerek yok özellikle ortaokul lise öğrencilerinin zile yada yada caldigında iceri girmesi için ogretmene ihtiyaç yoktur ilkokuldan sonra nerede ne yapmamız gerektiğini öğrendiğimizi düşünüyorum.” (Lise, 11. Sınıf, Kız)

Rehberlik

Nöbetçi öğretmenler ile ilgili olarak oluşturulan metaforlar incelendiğinde 23 öğrencinin sorunlarıyla ilgili olarak nöbetçi öğretmenle konuşabildiklerini, onlardan destek gördüklerini, nöbetçi öğretmenlerin onlara yol gösterdiklerini ifade ettikleri gözlenmiştir. Yaşanan bu durumlar neticesinde bazı öğrencilerin nöbetçi öğretmenleri ihtiyaç duydukları zamanlarda bir psikolojik danışman ya da rehberlik uzmanı gibi kendilerine destek verebilecek kişiler olarak gördükleri söylenebilir.

K. 33- “Nöbetçi öğretmen danışmana benzer. Çünkü bazı sorunlarımızı ona danışırız.” (Ortaokul, 7. Sınıf, Erkek)

K. 157- “Nöbetçi öğretmen rehber öğretmene benzer. Çünkü Nöbetçi olduğu günlerde sorunlarımızı dinler.” (Lise, 9. Sınıf, Kız)

K. 187- “Nöbetçi öğretmen gözlemcilere benzer. Çünkü öğrencilerle konuşurlar ve ne hissettiklerini anlarlar onlarla bir arkadaşmışçasına konuşabilirler.” (Lise, 9. Sınıf, Kız)

K. 283- “Nöbetçi öğretmen umut ışığına benzer. Çünkü başım sıkıştığı zaman kime ulaşabileceğim konuda aklıma gelen ilk kişi ve sorunu çözen tek kişidir.” (Ortaokul, 8. Sınıf, Kız)

Bilgili Olma

“Bilgili Olma” teması öğrencilerin verdikleri cevapların 16’sını içermektedir. Bazı öğrenciler nöbetçi öğretmeni tanımlarken onun bilgi dağarcığının fazla olduğunu ve sordukları her soruya cevap verebildiğini dile getirmektedirler. Bu sayede öğrencilerin örtük olarak öğretmenlerin güvenilir bir bilgi kaynağı olduğuna dair algılarının pekiştiği söylenebilir. Ayrıca nöbetçi öğretmenlerin bu özelliğinin öğrencilere örnek olabileceği ve örtük olarak öğrencilerde de bilgili olmanın önemli olduğuna dair algının oluşmasına yol açtığı söylenebilir.

K. 12- “Nöbetçi öğretmen yürüyen ve konuşan bir kitaba benzer. Çünkü kitap gibi bizi bilgilendirir.” (Ortaokul, 7. Sınıf, Kız)

K. 107- “Nöbetçi öğretmen internette benzer. Herşeyi bilir.” (Ortaokul, 6. Sınıf, Erkek)

K. 219- “Nöbetçi öğretmen kitaba benzer. Çünkü içindeki bilgiler mutlaka işimize yarayacaktır.” (Lise, 10. Sınıf, Kız)

K. 277- “Nöbetçi öğretmen arama motoruna benzer. Çünkü çok bilgili olduğu için.” (Ortaokul, 6. Sınıf, Erkek)

Okul Kurallarını Öğrenme

Öğrenciler tarafından yazılan metaforların gerekçeleri incelendiğinde 14 katılımcının verdikleri cevaplar, “Okul Kurallarını Öğrenme” temasına uygun görülmüştür. Araştırmaya katılan bazı öğrenciler öğretmenlerin kendilerini ya da arkadaşlarını uyarmaları sayesinde, yaptıkları bazı davranışların hatalı olduğunu ve uymaları gereken okul kurallarının olduğunu anladıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin oluşturdukları metaforlarda; bazı davranışlarının nöbetçi öğretmen tarafından uyarıldığı ve uyarılar sonucunda kavga etmemek, olumlu iletişim kurmak, eşyalara zarar vermemek gibi okul kuralları kapsamına giren davranışları da nöbetçi öğretmenden öğrendikleri ortaya çıkmaktadır. Bu noktada, nöbetçi öğretmenlerin tutum ve söylemlerinden hareketle öğrencilerin örtük olarak okul kurallarını öğrendikleri, ya da okul kurallarıyla bağdaşmayan bazı davranışlarını düzelterek istedik davranışlar geliştirdikleri söylenebilir. Katılımcıların kullandıkları metaforlar ve gerekçelerden bazıları aşağıda yer almıştır:

K. 165- “Nöbetçi öğretmen zamanlayıcıya benzer. Çünkü Her ikisi de gün içerisinde bize bazı hatta bir çok şeyi yapmamızı hatırlatır.” (Lise, 10. Sınıf, Kız)

K.180- “Nöbetçi öğretmen güvenlik görevlisine benzer. Çünkü çocuklara ne yapılması ve ne yapılmaması gerektiğini bildirir.” (Lise, 9. Sınıf, Kız)

K.192- “Nöbetçi öğretmen gözetmene benzer. Çünkü Nöbet tuttuğu yerde etrafı gözlemleyerek yanlış bulduğu şeyleri düzen içinde tutmaktan sorumlu.” (Lise, 10. Sınıf, Kız)

K. 254- “Nöbetçi öğretmen ahlak kurallarına benzer. ÇÜNKÜ Koridorda koşmayınız Çok bağırmayınız gibi cümleler söylerler.” (Ortaokul, 7. Sınıf, Kız)

Özgürlüğün Kısıtlanması

Öğrenciler tarafından yazılan metaforların gerekçeleri incelendiğinde 14 katılımcının yanıtları “Özgürlüğün Kısıtlanması” temasına uygun görülmüştür. Nöbetçi öğretmenle ilgili yazılan metaforların gerekçelerinde öğrencilerin birtakım hareketlerinin kısıtlandığını ya da engellendiğinin ifade edildiği görülmüştür. Bu öğrencilerin ifadelerinden nöbetçi öğretmenin varlığının ya da müdahalelerinin özgürlüklerini kısıtladığını düşündükleri anlaşılmaktadır. Bu açıdan öğrencilerin örtük olarak okulda uyulması gereken bazı kuralların olduğunu ve her istediklerini yapma özgürlüklerinin kısıtlandığını öğrendikleri söylenebilir. Katılımcılardan aktarılan bazı örnek ifadeler aşağıda verilmiştir:

K. 56- “Nöbetçi öğretmen hapisanedeki gardiyanlara benzer ÇÜNKÜ Herşeye karışıyorlar topumuzu alıyorlar koşmamızı engelliyorlar.” (Ortaokul, 7. Sınıf, Erkek)

K. 118- “Nöbetçi öğretmen gardiyana benzer. Çünkü Koridorda koşturtmuyor.” (Ortaokul, 6. Sınıf, Erkek)

K. 264- “Nöbetçi öğretmen Patlamaya hazır bir yanardağa benzer. Çünkü Koşan öğrencileri, saçlı bağı olmayan kızları, kot pantolon ile gezen öğrencileri müdürün odasında götürmek ile yükümlü olduğu düşünür. (Ortaokul, 8. Sınıf, Kız)

Dıştan Denetim

Öğrenciler tarafından yazılan metaforların gerekçeleri incelendiğinde sekiz katılımcının yanıtları “Dıştan Denetim” temasıyla ele alınmıştır. Öğrencilerden bazıları nöbetçi öğretmenin varlığından kaçınma eğilimi içinde olduğunu ya da onun varlığının davranışları üzerinde etkisi olduğunu ifade etmiştir. Bu öğrencilerin cezadan kaçmak adına nöbetçi öğretmenden uzaklaştıkları, yaptıkları iş ile ilgili olarak da yakalandıkları takdirde ceza alacaklarını düşündükleri dikkat çekmektedir. Bu açıdan bazı öğrencilerin istedik davranışları sadece bir öğretmenin onayını almak ya da olası yaptırımlardan kaçınmak amacıyla yaptıkları, dolayısıyla dışsal güdülenmeyi öğrendikleri söylenebilir. Bu temaya uygun örnekler aşağıda yer almaktadır:

K. 258- “Nöbetçi öğretmen polise bekçiye benzer. Çünkü Güvenliğimiz ve iyiliğimiz için bizi takip eder uyarır kontrol eder düzeni sağlar yaramazlık yapıcada azarlar kızar veya ne yapmamız gerektiğini söyler kalabalık ortamlarda nöbetçi öğretmen polis veyahut bir denetlemeci olmasa birkişi bile düzeni bozunca gerisinde gelir problem olur bence yani bence sorun çıkar.” (Ortaokul, 6. Sınıf, Kız)

K. 269- “Nöbetçi öğretmen radara benzer. Çünkü Öğrencileri denetler.” (Ortaokul, 8. Sınıf, Kız)

K. 191- “Nöbetçi öğretmen Gargamele benzer. Çünkü Şirinler gibi öğrencileri sınıflarına kovalarlar yakalanan öğrenciler hep kaçıp kurtulur.” (Lise, 10. Sınıf, Kız)

K. 214- “Nöbetçi öğretmen gardiyana benzer. Çünkü Koridorda bizi iyi gözetliyorlar.” (Lise, 10. Sınıf, Kız)

Adil Olma

Öğrenciler tarafından üretilen metaforların gerekçelerinden hareketle altı katılımcı tarafından verilen cevapların “Adil Olma” temasına uygun olduğu görülmüştür. Öğrencilerden bazıları, bir çatışma, kavga, münakaşa durumunda öğretmenin adil bir şekilde duruma müdahale ederek haklıyla haksız, suçluyla suçsuzu ayırt edebildiğini ifade etmiştir. Katılımcıların kullandıkları metaforlara bakıldığında öğrencilerin, nöbetçi öğretmenin olayları objektif bir şekilde gözlemleyerek kimin haklı kimin haksız olduğunu belirleyebildiğini ve öğrencilere adil davrandığını algıladıkları anlaşılmaktadır. Bu açıdan nöbetçi öğretmenlerin bu tür davranışlarının öğrencilerde örtük olarak öğretmenlerin adil insanlar olduğunu öğrenmelerini sağladığı söylenebilir. Adil olarak algılanan nöbetçi öğretmenlerin ise öğrencilerde adalet duygusunun gelişmesine örnek teşkil edebilecekleri düşünülebilir. Bu temaya ait bazı katılımcı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

K. 198- “Nöbetçi öğretmen kameraya benzer. Çünkü olan her Olayı, kavgayı vb. şeyleri tarafsız bir şekilde görmesi ve müdahale etmesi gerekir.” (Lise, 10. Sınıf, Kız)

K. 255- “Nöbetçi öğretmen Güneşe benzer. Çünkü Güneş etrafına ışık saçar. Nöbetçi öğretmen de etrafında adaleti sağlar. Ben de böyle cevap vermeyi düşündüm.” (Ortaokul, 6. Sınıf, Erkek)

K. 268- “Nöbetçi öğretmen dinleyen birine benzer. Çünkü kavga olursa iki tarafıda dinler.” (Ortaokul, 8. Sınıf, Kız)

Duyarsızlık

Öğrenciler tarafından yazılan metaforların gerekçeleri incelendiğinde 5 katılımcının görüşleri “Duyarsızlık” teması altında ele alınmıştır. Bazı öğrenciler şikayetler, kaza, yaralanma, kavga ve münakaşa gibi nöbetçi öğretmenin müdahale etmesi gereken durumlarda nöbetçi öğretmenin bunları görmediğini, görmezden geldiğini, bu durumlara müdahale etmediğini, böyle durumlarda öğrencilere yardım etmediğini ifade etmişlerdir. Bu tür durumlara şahit olan öğrenciler nöbetçi öğretmenin görevini yerine getirmediğini, öğrencilere ihtiyaç duydukları anda yardım etmediğini algılamaktadır. Bu açıdan

nöbetçi öğretmenlerin bu tür davranışları, öğrencilerin örtük olarak öğretmenlerin ihtiyaç halinde insanlara yardım etmeyen ya da sorumluluklarını yerine getirmeyen kişiler olduğunu düşünmelerine neden olabilir. Ayrıca öğretmenlerle ilgili bu duyarsızlık algısının öğrencilerde de örtük olarak görevini yerine getirmeme ya da sorunlar karşısında duyarsız kalma gibi olumsuz davranışların gelişmesine neden olabileceği söylenebilir. Bu temayla ilgili verilen örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir:

K. 156- “Nöbetçi öğretmen hırsıza benzer. Çünkü hiçbir şey yapmadığı ve hiçbir işe yaramadığı halde para alır.” (Lise, 11. Sınıf, Kız)

K. 181- “Nöbetçi öğretmen kaktüse benzer, Çünkü Sadece görevi zil çalana kadardır ve çoğunlukla olaylara müdahil olmaz.” (Lise, 10. Sınıf, Erkek)

K. 226- “Nöbetçi öğretmen kimi zaman vaktinde ötmeyen horoza benzer, Çünkü Öğrenci hatalarını bazen görür bazen görmezden gelir görse de gerekli işlemi uygulamaz (her öğretmen için değil bir takım öğretmenler için geçerli bir ifadedir).” (Lise, 11. Sınıf, Erkek)

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Ortaokul ve lise öğrencilerinin nöbetçi öğretmenlere ilişkin oluşturduğu metaforların neler olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlayan bu araştırma sonucunda öğrencilerin nöbetçi öğretmen için en sık kullandıkları olumlu metaforların güvenlik, polis, bekçi anne- baba, asker olduğu görülmüştür. Günay ve Özbilen (2014) öğrencilerin ders aralarında okulun farklı alanlarında karşılaştıkları problemlerin çözümünde onlara yardımcı olabilecek, ilgili ve iletişim kurabilecekleri bir görevlinin var olmasının, öğrencilerin okuldaki bütün ortamlarda kendilerini güvende hissetmesi açısından faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında öğrencilerin nöbetçi öğretmenin varlığı ile kendilerini güvende hissettikleri söylenebilir. Bazı öğrencilerin ise nöbetçi öğretmeni tanımlamak için anne- baba, aile, veli, ebeveyn, abla gibi metaforları kullandıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin kullandığı bu benzetmeler, nöbetçi öğretmenlerin yanında kendilerini aile sıcaklığı ve şefkati içinde hissettikleri şeklinde yorumlanabilir. Öğrenciler tarafından ifade edilen metaforlar içinde bulunan kitap, alim insan, danışman, internet, bilgi dolu torba gibi ifadelerin ise nöbetçi öğretmenlerin öğrenciler gözünde bilgili insanlar olmasıyla ve bu bilgileri kullanarak öğrencilere rehberlik etmesiyle açıklanabilir. Öğrencilerin nöbetçi öğretmeni tanımlamak için tercih ettikleri olumsuz metaforlar incelendiğinde, en sık kullanılan ifadelerin gardiyan ve bekçi olduğu tespit edilmiştir. Öğrenciler bu kategoride yer alan gardiyan ve bekçi ifadelerini açıklarken nöbetçi öğretmenlerin yanında kendilerini rahat hissetmediklerini, adeta onların göz hapsinde olduklarına inandıklarını, nöbetçi öğretmenlerin varlığından rahatsızlık duyduklarını dile getirmişlerdir. Ayyıldız ve Akın (2016) da yaptıkları çalışmada öğretmenlerin nöbet tutmasının öğrencilerde daima gözetlenme hissi ile baskı ve tedirginlik hissine yol açabileceği bulgusuna ulaşmışlardır. Bu bulgunun bu çalışmada ulaşılan temayla uyumlu olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmada ayrıca öğrencilerin nöbetçi öğretmeni tanımlarken olumsuz metaforlar ile karşılaştırıldığında, olumlu metaforları daha çok kullandıkları tespit edilmiştir. Bu durum ise çalışmaya katılan öğrencilerin nöbetçi öğretmenlerle olan ilişkilerinde daha fazla olumlu yaşantılara sahip olmaları ile açıklanabilir.

Araştırmada ayrıca öğrencilerin nöbetçi öğretmene yönelik algılarının örtük program açısından keşfedilmesi amaçlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek üzere yapılan analizler sonucunda örtük program kapsamında bazı olumlu ve olumsuz öğrenmeler gerçekleştiği belirlenmiştir. Ulaşılan temalardan güven verme, görev bilinci ve çalışkanlık, yardımseverlik, rehberlik, bilgili olma, okul kurallarını öğrenme ve adil olma temalarının öğrencilerde olumlu öğrenmelere; öğretmene yönelik olumsuz tutum, özgürlüğün kısıtlanması, dıştan denetim ve duyarsızlık temalarının ise öğrencilerde olumsuz öğrenmelere yol açtığı tespit edilmiştir.

Nöbetçi öğretmenlik uygulamasının doğal bir sonucu olarak koridorlar, okul bahçesi, merdivenler veya okul kantini gibi okuldaki farklı ortamlarda gerçekleşen öğretmen-öğrenci yaşantıları; öğrencilerde gerek olumlu gerekse olumsuz bazı öğrenmelere yol açmaktadır. Bir diğer ifadeyle nöbetçi öğretmenler nöbet görevini yerine getirirken bir taraftan da ders dışı öğretme görevlerine de devam etmektedirler. Araştırmaya katılan öğrencilerin nöbetçi öğretmenlerin kendilerine ihtiyaç duydukları anlarda rehberlik ettiklerini, sordukları sorulara cevaplar verdiklerini ifade etmesi de bu kanıyı desteklemektedir. Öğretmenlik Mesleği Genel yeterliklerinde (MEB, 2006) öğretmenin; öğrencinin

kendisini ve başkalarını tanmasına ve kabul etmesine, kendisi ile ilgili farkındalığını günlük hayatta kullanmasına ve olumlu davranışlar sergileyip kendisini güdülemesine rehberlik etmesi gerektiği bilgisi yer almaktadır. Bu bilgidir hareketle nöbetçi öğretmenlerin, öğretmenler için gerekli olan öğrencilere rehberlik etme davranışına nöbet sürelerinde de devam ettikleri söylenebilir.

Bu araştırmada vurgulanması gereken önemli noktalardan biri de araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun nöbetçi öğretmen için kullandıkları metaforlara yazdıkları gerekçelerin “Güven Verme” temasına yığılmasıdır. Maslow (1943) tarafından öne sürülen İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı’nda güven gereksinimi, öncelikle karşılanması gereken insani ihtiyaçlar arasında yer almaktadır. Öğrencilerin okul ortamında öğrenmeye ve kendilerini gerçekleştirmeye odaklanabilmeleri için öncelikle kendilerini fiziksel ve psikolojik olarak güvende hissetmeleri gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında nöbetçi öğretmenlik uygulamasının, öğrencilerin temel güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması ve okuldaki eğitim-öğretim süreçlerine odaklanabilmesi açısından oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Araştırma analizlerinin sonucunda; nöbetçi öğretmenlerin nöbet görevini gerçekleştirirken yardımsever, adil, çalışkan ve bilgili olmalarının görevlerini titizlikle yerine getirmelerinin öğrenciler tarafından model alındığı ve taklit edildiği söylenebilir. Bu noktada; Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda (MEB, 2018) belirtilen kök değerler arasında yer alan adalet, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerinin öğrenciler tarafından örtük olarak öğrenilmesinde nöbetçi öğretmenlik uygulamasının katkı sağladığı görülmektedir. “Okul Kurallarını Öğrenme” temasında ele alınan metafor gerekçeleri incelendiğinde ise öğrencilerin, nöbetçi öğretmenlerin yaptıkları uyarılar neticesinde hem yaşanabilecek olumsuz durumların önüne geçtiğini hem de öğrencilerin okul kurallarını benimsemelerine yol açtığını ortaya koymuştur. Bayındır (2015) da çalışmasında öğretmenlerin yarısından fazlasının yaptıkları görev ile öğrencilerin sosyal, kültürel, akademik, fiziksel ve psikolojik gelişimlerine engel teşkil edecek davranışları düzelttiklerini belirttikleri bulgusuna ulaşmıştır. Sonuç olarak, öğrenciler teneffüsler esnasında kendilerinin ve arkadaşlarının istenmeyen davranışlarına ilişkin nöbetçi öğretmenlerden aldıkları dönütler ve uyarılar neticesinde okul kuralları hakkında örtük bir öğrenme gerçekleştirebilirler. Bu noktada, okuldaki farklı nöbetçi öğretmenler tarafından istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin benzer uyarı ve dönütlerin yapılması örtük olarak öğrencilerin okul kurallarını pekiştirmelerine yol açabilir.

Öğrencilerin nöbetçi öğretmenlerden edindikleri deneyimler sonucunda öğrendikleri olumlu öğrenmelerin yanı sıra nöbetçi öğretmenlerin olumsuz bazı davranışlar içinde bulunması, öğrencilerin öğretmenlere yönelik olumsuz tutuma sahip olmasına da yol açabilir. Sabancı (2016) çalışmasında yönetici ve öğretmenlerin nöbet görevinin, öğrencinin öğretmene karşı bakışını olumsuz etkilemediği görüşünde olduklarını tespit etmiştir. Oysa öğrencilerin görüşlerinin irdelendiği bu araştırmada nöbet görevinin bazı öğrencilerin öğretmenlere ilişkin bakış açısını olumsuz yönde etkileyebileceği ortaya çıkmıştır. Nöbetçi öğretmene yönelik olan bu olumsuz tutum, aynı öğretmenin girdiği derslerde de öğrencinin ders içi motivasyonuna olumsuz yönde yansiyabilir ve öğretmen öğrenci arasındaki ilişkiyi negatif yönde etkileyebilir. “Özgürlüğün Kısıtlanması” temasında görüldüğü üzere bazı öğrenciler nöbetçi öğretmenlerin yanında kendilerini rahat hissetmemekte ve onların varlıklarından rahatsızlık duymaktadırlar. Öğrenciler oluşturdukları metaforlarda nöbetçi öğretmenlerin varlığı ya da uyarıları neticesinde, özgürlüklerinin kısıtlandığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Gündoğdu ve diğerleri (2015) çalışmalarında teneffüs süresinin kısa olması sebebiyle öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayamadığı ve bu sebeple öğrencilerde derse geç girme davranışına yol açtığı bulgusuna ulaşmışlardır. Bu durum öğrencilerin tuvalete gitme, su alma, yemek yeme gibi ihtiyaçlarını dahi kısıtlı bir sürede gerçekleştirmek zorunda oldukları için öğrenci zili çaldığında sınıfa girme davranışlarını olumsuz yönde etkileyebilir ve öğrenciler o sürenin dışına çıkmak istediklerinde de engellendikleri için özgürlüklerinin kısıtlandığı hissini yaşıyor olabilirler. Yaşanan bu durum örtük program kapsamında öğrencilerde okulda uyulması gereken kurallar olduğunu fark etmeleri ve okul ortamında her davranışın kabul görmediğini öğrenmelerine yol açabilir. Sosyoloji ve psikoloji literatüründe, açıkça belirtilmese ya da bir dayatma olmasa da insanların sosyal ortamları değişince düşüncelerinin ve davranış biçimlerinin de değiştiğine dair pek çok araştırma vardır (Dreeben, 1976). Nöbetçi öğretmenlerin yanında kendilerini rahat hissetmeyen öğrenciler, onların yanında farklı davranma veya nöbetçi öğretmenin bulunduğu ortamdan kaçınma eğilimi içinde olduklarına ilişkin ifadelerde bulunmuşlardır. Bu davranış içindeki öğrencilerin örtük program kapsamında dıştan denetimi öğrendikleri yani öğretmenin verebileceği bir

cezadan kaçınma ya da öğretmenin beğenisini kazanmak adına onun yanında istendik davranışlar sergileme eğilimi içinde oldukları söylenebilir.

Araştırma sonucunda dikkat çeken bir başka nokta ise öğrencilerin bazılarının nöbetçi öğretmenlerin müdahale etmesi gereken durumlarda olayı görmezden geldiğini ya da gerekli uyarıyı yapmadığını dile getirmeleridir. Bu noktada nöbetçi öğretmenlerin gerekli müdahaleyi yapmadığını düşünen öğrencilerin, nöbetçi öğretmenlerin duyarsız olduğunu ve göreviyle ilgili sorumlulukları yerine getirmediğini düşündükleri söylenebilir. Bu durum; öğrencilerin, nöbetçi öğretmeni örtük olarak model alıp müdahale etmelerine ve sorumluluk almaları gereken bazı durumlarda duyarsız kalmalarına yol açabilmektedir. Gündoğdu ve diğerleri (2015) çalışmalarında öğretmenlerin nöbet günlerinde yeterince dinlenemedikleri gerekçesiyle fiziksel ve zihinsel yorgunluk yaşadıkları bulgusuna ulaşmışlardır. “Duyarsızlık” temasında öne çıkan öğretmenlerin ilgisiz olma hallerinin gün içindeki iş yoğunlukları nedeniyle performanslarının düştüğü anlara denk geldiği düşünülebilir. Nöbet süresi içinde yorulan öğretmenler bazı olayları görmezden geliyor olabilir. Öte yandan bazı katılımcılar nöbetçi öğretmenlikteki davranışların öğretmenden öğretmene değişebileceğini ima etmişlerdir. Öğretmenlerin nöbetçi öğretmenlikle ilgili algı ve davranış farklılıkları bu duruma yol açıyor olabilir. Bahsedilen nöbetçi öğretmenlerin öğrencilerde gerçekleşmesine katkı sağladıkları bu öğrenmeler, örtük program kapsamında değerlendirilebilir.

Sonuç olarak nöbetçi öğretmenliğin sadece öğretmene verilmiş bir vazife olarak görülmemesi gerekir. Çünkü nöbetçi öğretmenlik uygulaması örtük program kapsamında öğrencilerde öğrenmelere neden olmaktadır. Nöbetçi öğretmenler nöbet vazifesini yaparken öğretmenlikle ilgili görevlerine de devam etmektedirler. Öğrencilerin nöbetçi öğretmenlerin kendilerine ihtiyaç duydukları anlarda rehberlik ettiklerini, sordukları sorulara cevaplar verdiklerini ifade etmesi de bu kanıyı desteklemektedir. Nöbetçi öğretmenlerin yardımsever, adil, çalışkan ve bilgili olmaları, görevlerini titizlikle yerine getirmeleri öğrenciler tarafından model alınmaktadır ve taklit edilmektedir. Nöbetçi öğretmenlerin yaptıkları uyarılar, hem yaşanabilecek olumsuz durumların önüne geçmekte hem de öğrencilerin okul kurallarını benimsemelerine yol açmaktadır. Ayrıca Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda (MEB, 2018) belirtilen kök değerler arasında yer alan adalet, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerinin öğrenciler tarafından örtük olarak öğrenilmesinde nöbetçi öğretmenlik uygulamasının katkı sağladığı görülmektedir. Öte yandan nöbetçi öğretmenlerin olumsuz bazı davranışlar içinde bulunması öğrencilerin öğretmenlere yönelik olumsuz tutuma sahip olmasına yol açabilir. Ayrıca nöbetçi öğretmene yönelik olan bu olumsuz tutum, aynı öğretmenin girdiği derslerde de öğrencinin ders içi motivasyonuna olumsuz yönde yansiyabilir. Nöbetçi öğretmenlerin gerekli müdahaleyi yapmaması ise öğrencilerin nöbetçi öğretmenlerin duyarsız oluşuna ve göreviyle ilgili sorumlulukları yerine getirmediğine inanmasına yol açabilir. Bu durum ise öğrencilerin kendilerinin de nöbetçi öğretmeni örtük olarak model alıp müdahale etmeleri ve sorumluluk almaları gereken bazı durumlarda duyarsız kalmalarına yol açabilmektedir. Nöbetçi öğretmenlerin öğrencilerde gerçekleşmesine katkı sağladıkları tüm bu öğrenmeler örtük program kapsamında değerlendirilebilir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar neticesinde uygulayıcılara yönelik aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Bazı öğrenciler nöbetçi öğretmenin bazı durumlarda duyarsız kaldığını ifade etmişlerdir. Bu duyarsızlığın öğretmene verilen fazla iş yükünün bir yansıması olabileceği göz önünde bulundurulduğunda nöbetçi öğretmenin iş yükünü azaltmak amacıyla nöbetçi öğretmene yardım edebilecek kişiler (sağlık personeli, okul polisi, güvenlik ekipleri gibi) okullarda görevlendirilebilir.

- Duyarsızlık temasında, öğrenciler öğretmenlerin müdahale edilmesi beklenen bazı durumlarda tepkide bulunmadığını dile getirmişlerdir. Nöbetçi öğretmenlerin nöbet görevinin yoruculuğu sebebiyle duyarsızlaşabileceği göz önünde bulundurulduğunda; öğretmenlerin tüm gün nöbet tutmaları yerine, nöbet görevi öğretmenin okulda bulunduğu günlere yayılabilir. Bu durum aynı zamanda nöbetçi öğretmenlerin öğrencilerle daha fazla pozitif yönde iletişim kurmasına da katkı sağlayabilir.

- Bu araştırmada nöbetçi öğretmenler arası uygulama farklılıkları olduğunu düşünen öğrenciler bulunmaktadır. Nöbetçi öğretmenlerin nöbet görevleri esnasında tutarlı ve doğru davranışlar sergileyebilmelerini sağlamak için belli başlı sorunlarla ilgili olarak bir standartlaştırmaya gidilebilir. Böylelikle olası davranışlar ve alınması gereken önlemler konusunda okulda bir bütünlük sağlanmış

olur. Örneğin, Bakanlık tarafından nöbetçi öğretmenlerin nöbet esnasında karşılaştığı en yaygın durumlar (kavga, öğrenci zili ile birlikte sınıfa geçmeyen öğrenciler vb.) belirlenebilir ve bu durumlarla nasıl baş edilebileceğine dair bir yönerge hazırlanabilir.

- Araştırma sonucunda ortaya çıkan temalardan biri özgürlüğün kısıtlanması temasıdır. Özellikle çok katlı binalarda teneffüs sürelerinin az olması sebebiyle öğrenciler teneffüs sürelerinin bahçe gibi rahat hareket edebilecekleri alanlara inmeye değmeyecek kadar kısa olduğunu düşünüp oyun ihtiyaçlarını koridorlarda koşarak karşılama eğilimi içine girebilmektedirler. Nöbetçi öğretmenler ise herhangi bir kaza yaşanmaması için öğrencileri uyarmakta ve bu durum öğrenciler tarafından özgürlüklerinin kısıtlandığı şeklinde bir algıya yol açabilmektedir. Bu noktada okulun fiziksel özellikleri göz önünde bulundurularak, teneffüs süreleri öğrencilerin fiziksel ihtiyaçlarını karşılamalarına yetecek kadar uzatılabilir. Ayrıca yeni yapılacak okul binalarında dikey yerine, yatay mimarinin tercih edilmesi, okul bahçe ve alanlarının öğrencilerin eğlenme ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde tasarlanması bu sorunların yaşanmasını engelleyebilir.

- Nöbetçi öğretmene karşı öğrenciler tarafından olumsuz tutum geliştirildiği bulgusundan yola çıkılarak MEB tarafından tüm okullarda uygulanmak üzere belli standartlar dahilinde ‘Teneffüslerde Öğrencilerin Uyması Gereken Kurallar Listesi’ hazırlanıp yayınlanabilir ve bu kurallar listesi tüm öğrencilerin ve öğretmenlerin görebileceği yerlere asılarak nöbetçi öğretmenlerin öğrencileri uyardığı durumların, öğrenciler tarafından olumsuz algılanmasının önüne geçilebilir.

- Bu araştırmada sadece öğrencilerin nöbetçi öğretmen algıları araştırılmıştır. Bir başka çalışmada hem öğrencilerden hem de öğretmenlerden veriler toplanabilir. Öğretmenlerin ve öğrencilerin nöbetçi öğretmene ilişkin algılarının benzerlik ve farklılıkları kıyaslanabilir.

KAYNAKÇA

Arslan, M. M. M. (2018). Sınıf öğretmeni adaylarının ilkokullardaki okul güvenliğine ilişkin gözlemleri. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 607-620.

Ayyıldız, A. (2015) Okul güvenliğinin sağlanmasında nöbetçi öğretmen uygulamasına ilişkin öğretmen görüşleri, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

Ayyıldız, A., & Akın, U. (2016) Okul güvenliğinin sağlanmasında nöbetçi öğretmen uygulamasına ilişkin öğretmen görüşleri. *Turkish Studies*, 11(3), 345-370. Doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9246>

Bandura, A. (1971). *Social learning theory*. General Learning Press

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Bayındır, N. (2015). Sınıf öğretmenlerinin okuldaki nöbet görevlerindeki öncelikli davranışları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 199- 205.

Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Delice, O. E. & Arslan, M. M. (2018). Koruyucu güvenlik önlemlerine yönelik okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşleri. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 54-71.

Demir, M. (2013). Eğitimci olmayan hizmetli personelin örtük program çerçevesinde öğrencilerin duyuşsal gelişimine olan etkisinin incelenmesi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis.

Dreeben, R. (1976). The unwritten curriculum and its relation to values. *Journal of Curriculum Studies*, 8(2) 111-124 Doi: 10.1080/0022027760080203

Gömleksiz, M., Kilimci, S., Vural, R. A., Demir, Ö., Koçoğlu Ç. & Erdal, E. (2008). Okul bahçeleri mercek altında: Şiddet ve çocuk hakları üzerine nitel bir çalışma. *İlköğretim Online*, 7(2), 273-287.

Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. & Taşgın, S. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.

Günay, G. & Özbilen, F. (2014). İlköğretim öğretmenlerinin okul nöbet görevleri üzerine bir değerlendirme. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 64-78.

Gündoğdu, K., Saracaloğlu, A. S., Altın, M. & Üstündağ, N. (2015). Okul nöbetlerinin öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmesi: Problemler ve öneriler. *İlköğretim online*, 14(1), 276-294. Doi: 10.17051/io.2015.66228

Karakütük, K., Özbal, E. Ö. & Sağlam, A. (2017). Okul yönetiminde okul güvenliğini sağlamak için yapılan uygulamalar konusunda öğretmen ve okul müdürlerinin görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1214-1232. Doi: <http://dx.doi.org/10.17860/mersinefd.343161>

Kıral, B. & Kepenekci, Y. K. (2018) Nöbetçi öğretmenlik uygulamasının çocuğun güvenliğini sağlamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 694-713.

Martin, J. R. (1976). What should we do with a hidden curriculum when we find one?. *Curriculum Inquiry*, 6(2), 135-151.

Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396. doi:10.1037/h0054346

MEB. (2018). Hayat bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 1, 2 ve 3. Sınıflar). Ankara. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018122171428547-HAYAT%20B%C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI.pdf> adresinden alınmıştır.

MEB. (1992). İlköğretim kurumları yönetmeliği. Resmi Gazete, 21166. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21166.pdf> adresinden alınmıştır.

MEB. (1973). Milli eğitim temel kanunu. Resmi Gazete, 12, 2342. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> adresinden alınmıştır.

MEB. (2014). Okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurumları yönetmeliği. Resmi Gazete, 29072. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1703.pdf> adresinden alınmıştır.

MEB. (2006). Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri, Ankara. Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü. https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/13161921_YYretmenlik_MesleYi_Genel_YETERLYKLERi_onaylanan.pdf adresinden alınmıştır.

Özbilen, F. M. & Günay, G. (2017). İlköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin okul nöbet görevine ilişkin görüşleri. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(11), 141-157. Doi: 10.16991/INESJOURNAL.1397

Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri (Çev Edt: Bütün, M. ve Demir, S. B). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. London: Sage Publications.

Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının "öğretmen" kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.

Sabancı, F. (2016). Nöbetçi öğretmenlik uygulamasına ilişkin öğretmen ve okul yöneticilerinin görüşleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Serhatlıoğlu, B. (2012). Sosyal becerilerin kazanımı sürecinde örtük programın işlevi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Şad, S. N. & Demir, M. (2019). Öğretmen ve öğrencilerin sosyal medya üzerinden etkileşim kurma ve kurmama nedenlerinin örtük program açısından incelenmesi. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(1), 346-360.

Tezcan, M. (2003). Gizli müfredat eğitim sosyolojisi açısından bir kavram çözümlemesi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 1(1).

Turhan, M. & Turan, M. (2012). Ortaöğretim kurumlarında güvenlik. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 18(1), 121-142.

Türedi, H. (2008). Örtük programın eğitimde yeri ve önemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.